

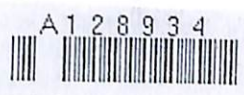
**Гібридна війна
Росії проти України
після Революції гідності**

355.4
Г 46

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Центр Східної Європи і факультет політології
Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні

ГІБРИДНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Наукова редакція
Миколи Дорошка і Валентина Балюка

Київ
Ніка-Центр
2018

ПОЛЬСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
КИЇВ

Переклад та видання книги здійснено за підтримки
Польського Інституту в Києві

Автори:

Микола Дорошко (передмова, розділ 2.1, 2.2, 2.3, післямова), Валентин Балюк (передмова, розділ 3.1, 3.2, 6.3, післямова), Марек Петрась (розділ 1), Володимир Головченко (розділ 2.3, 5.2), Надія Гергало-Домбек (розділ 3.3), Григорій Перепелиця (розділ 4.1), Олена Шевченко (розділ 4.2), Якуб Ольховські (розділ 5.1), Валерій Копійка (розділ 5.2), Елеонора Кірвель (розділ 5.3), Олександр Задорожній (розділ 6.1), Олександр Шнирков (розділ 6.2), Олексій Чугаєв (розділ 6.2).

Рецензенти:

д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України В.Ф. Колесник
д-р політ. наук, проф. М.М. Нагорняк

Затверджено до друку Вченою радою Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол №4 від 23 листопада 2017 р.)

Переклад розділів польських авторів Богдана Цимбала

Гібридна війна Росії проти України після Революції гідності: Монографія / [В. Копійка, М. Дорошко, В. Балюк та ін.] ; наук. ред. М. Дорошко, В. Балюк. — Київ : Ніка-Центр, 2018. — 280 с.

ISBN 978-966-521-710-7

У науковій монографії колективу авторів Київського національного університету імені Тараса Шевченка і Університету Марії Кюрі-Склодовської з Любліна (Республіка Польща) на основі широкого кола джерел здійснено комплексний аналіз причин та наслідків гібридної агресії Росії проти України після Революції гідності у воєнно-політичній, юридичній, економічній та інформаційній сферах. Вперше в українській міжнародно-політичній літературі представлено позицію керівництва Польщі щодо новітньої російсько-української війни.

Для усіх, хто цікавиться історією і сучасним станом українсько-російських відносин.

УДК 323.269 (571+477)

© М.Дорошко, В.Балюк, М.Петрась,
В.Головченко, Н.Гергало-Домбек,
Г.Перепелиця, О.Шевченко, Я.Ольховські,
В.Копійка, Е.Кірвель, О.Задорожній,
О.Шнирков, О.Чугаєв, 2018
© «Ніка-Центр», 2018

ISBN 978-966-521-710-7

ЗМІСТ

Передмова	5
-----------------	---

1. ГІБРИДНА ВІЙНА В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1. Новий тип збройних конфліктів	8
1.2. Суть гібридної війни	17
1.3. Особливості російської гібридної війни на сході України	22

2. ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Російська гібридна війна проти України в 1917–1921 рр.....	28
2.2. Проблема Криму в українсько-російських відносинах	39
2.3. Російські інтеграційні проекти та енергетичні війни РФ проти України на початку ХХІ століття	56

3. ВНУТРІШНІ ПЕРЕДУМОВИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1. Системні передумови та політичне підґрунтя	64
3.2. Суспільні й культурні передумови	77
3.3. Мовне питання.....	96

4. ВОЄННА ТА ІНФОРМАЦІЙНА СФЕРИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

4.1. Воєнні аспекти російсько-українського збройного конфлікту 2014–2016 рр.....	109
4.2. Інформаційна складова російсько-української війни.....	128

5. МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

5.1. Російсько-український конфлікт у контексті протистояння Росії із Заходом	151
--	-----

5.2. Реакція міжнародної спільноти на кризу в російсько-українських відносинах	181
5.3. Позиція Польщі щодо російсько-українського конфлікту.....	198

6. НАСЛІДКИ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

6.1. Міжнародно-правові наслідки анексії Кримського півострова Російською Федерацією.....	227
6.2. Економічні наслідки російської агресії проти України.....	236
6.3. Перспективи мирного врегулювання російсько-українського конфлікту	247
Післямова	261
Список джерел і літератури	263
Про авторів	279

ПЕРЕДМОВА

Анексія Російською Федерацією Кримського півострова і збройна агресія Кремля на сході України вже вкотре в новітній історії актуалізували питання вироблення світовим співтовариством дієвих механізмів протидії російському імперіалізму, що прагне взяти реванш за розпад Радянського Союзу і так званої світової комуністичної системи на зламі 80–90-х років ХХ століття. Насамперед Росія прагне реінтегрувати території країн пострадянського простору задля реалізації проекту Євразійського союзу. До грудня 2013 року для російської влади складалося усе нібито успішно: Україна і Грузія не отримали запрошення до виконання Плану дій щодо членства в НАТО; Захід фактично погодився з російською анексією Абхазії і Південної Осетії, відтак з тим, що країни СНД повертаються до сфери виключного впливу Росії внаслідок політики «перезавантаження» російсько-американських відносин; Україна не підписала вже парафовану Угоду про асоціацію з Євросоюзом на Вільнюському саміті 2013 року. Проте усе «зіпсували» київський Євромайдан і Революція гідності в кінці 2013 – на початку 2014 рр. Українці, що повстали проти кримінального режиму президента В. Януковича і продемонстрували світові рішучий намір стати повноправною частиною європейської спільноти народів, змусили Кремль вдатися до брутальної військової агресії проти Української Держави.

Чому Росія вдалася до застосування сили, знехтувавши міжнародним правом, і яку мету переслідує президент РФ В. Путін, ведучи війну проти України? Головні завдання агресивної політики РФ в Україні – повернути російський вплив в Україні; ствердити у свідомості населення Росії міф про Путіна як збирача «російських історичних територій»; розколоти Європейський Союз. Для реалізації цього триединого завдання Кремль вдався до ведення гібридної війни проти України.

Гібридна війна Росії проти України носить глобальний характер: на Донбасі вона ведеться у вигляді бойових дій, а в міжнародному масштабі – інформаційними засобами і Україна її поки що програє. Позаяк у світі сформувалося стійке уявлення, що Росія буцімто непричетна до конфлікту на Донбасі, хоча може допомагати сепаратистам. Такому баченню сприяє й те, що українська влада не оголосила воєнного стану в країні, фактично це означає, що Україна не веде війни з Росією. Це

дає Росії можливості усунути від відповідальності за збройну агресію та перекласти її на тих, кого українська влада називає «терористами». Тому ми маємо формувати міжнародну думку, що саме Росія є агресором, а не терористичні ЛНР і ДНР.

Розпочинаючи роботу над колективною монографією, її автори – науковці Київського національного університету імені Тараса Шевченка та їх польські колеги з Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні – усвідомлювали, що тема сучасної гібридної війни Росії проти України є не лише своєрідним повторенням подій, започаткованих більшовицьким жовтневим переворотом 1917 року в російському Петрограді, але й явищем складним і багатовимірним, таким, що справляє вплив на світову політику.

Дослідження новітньої російської війни проти України є надзвичайно актуальним, позаяк спроможне, на нашу думку, поставити крапку в дискусії щодо причин постійних зазіхань російського «старшого брата» на українську незалежну державу та її територію, а також стати пересторогою на шляху недооцінки владою колишніх комуністичних країн прагнення путінської Росії реінтегрувати терени колишнього СРСР. Для уникнення подібного сценарію мусимо ретельно вивчити уроки минулого і зробити висновки на майбутнє. Також дана публікація має на меті зірвати маску з агресора, декодувати внутрішній зміст російської гібридної війни як ключового інструменту сучасної зовнішньої політики Російської Федерації.

ПІСЛЯМОВА

Український досвід ведення війни проти значно сильнішого противника, яким, безумовно, є путінська Росія, продемонстрував міжнародному співтовариству здатність українського народу чинити організований опір російській збройній агресії. Український досвід цінний також тим, що країна змогла себе захистити і виробити механізми протидії російській агресії, не будучи членом жодної впливової міжнародної чи регіональної структури безпеки. Тому цей досвід, як зазначив академік В. Горбулін, «не просто заслуговує пильного вивчення (як це вже роблять структури НАТО або представники окремих східноєвропейських країн), – він єдиний, з погляду оцінки загроз, із якими світові (і насаперед Європі) доведеться мати справу найближчим часом»⁵⁵⁸.

Для Заходу, що поступово усвідомлює небезпеку нової війни в Європі, дізнаючись про те, що регулярні російські військові частини воюють на Донбасі, й водночас посилюється російська військова присутність в Криму, стає все очевиднішою потреба надати Україні не лише військову, але й фінансову допомогу. Адже метою економічного тиску Росії є крах української економіки. Цим вона прагне довести Заходу неспроможність західної економічної моделі для країн посткомуністичного світу й показати неготовність США, ЄС і міжнародних фінансових інституцій взяти на себе тягар допомоги практично збанкрутілій економіці України. Якби обставини склались згідно зі сценарієм Путіна, єдиним рятівником української економіки стає Росія, що повертає Україну на шлях інтеграції до Митного і Євразійського союзу, і, відповідно, робить неможливою реалізацію Угоди про асоціацію України з ЄС, позбавляючи Україну будь-яких перспектив на інтеграцію до Європейського Союзу.

Втім, не все наразі залежить від Путіна, тому Захід повинен працювати над тим, щоб посилювати економічні санкції проти Росії й, водночас, США та інші члени НАТО мають терміново надати посилену військову допомогу Україні для кращого захисту себе і запобіганню подальшої агресії та ескалації з боку Росії. Якщо Захід допоможе українцям

⁵⁵⁸ Володимир Горбулін. Гібридна війна: все тільки починається... / Володимир Горбулін // Дзеркало тижня. – 2016. – 25 березня.

зупинити військовий наступ Росії й санкції продовжуватимуть впливати на російську економіку, існує шанс, що Кремль захоче переглянути курс і буде прагнути досягнути справжнього політичного врегулювання.

Також російська агресія проти України має спонукати Захід звернути свій погляд в бік пострадянського простору, адже від того чи вистойть Україна, залежить доля усіх без винятку країн пострадянського простору, в тому числі й країн Балтії. Наразі Захід має зробити все, щоби не допустити виникнення ще одного «замороженого» конфлікту, тепер на Сході України. Україна не повинна повторити шлях Молдови, Грузії й Азербайджану – країн, на території яких завдяки прихованій, а часом відвертій військовій підтримці Російської Федерації утворились сепаратистські анклавні – самопроголошені Абхазька, Нагірно-Карабаська, Південно-Осетинська і Придністровська Молдавська республіки. Жодна з них не стала повноцінним суб'єктом міжнародного права, проте саме їх існування стало загрозою національній безпеці і перешкодою у здійсненні проєвропейської зовнішньої політики незалежними Азербайджаном, Грузією і Молдовою.

Успішні проєвропейські Україна, Молдова, Грузія – смертельна загроза не лише одноосібній владі Путіна в Росії, але й його колегам з «клубу авторитарних лідерів» на пострадянському просторі на кшталт Лукашенка в Білорусі чи Бермухаммедова в Туркменістані. Адже саме вони консервують політичну й економічну відсталість своїх країн й відтермінують на невизначений час ліквідацію рудиментів радянського тоталітаризму. Відмова від цього спадку, як показує досвід Польщі, Чехії, Словаччини, країн Балтії, є ключем до економічного процвітання, демократії й створення спільного європейського простору безпеки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Нормативні акти

- Конституція України*, Київ 1997.
- Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»*, «Відомості Верховної Ради» 2014, № 26.
- Закон України «Про систему іномовлення України»* від 08.12.2015 р. №856-VIII, «Відомості Верховної Ради» 2016, № 4.
- Договір між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон*, «Офіційний вісник України» 2004, № 22.
- Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією*, «Офіційний вісник України» 1999, №20.
- Договор между Российской Федерацией и Республикой Крым о принятии в Российской Федерацию Республики Крым и образовании в составе Российской Федерации новых субъектов*, [http:// www.kremlin.ru/news/20605](http://www.kremlin.ru/news/20605)
- Заява Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків»*, «Відомості Верховної Ради» 2015, № 22, ст.153.
- Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5.12.1994 р.*, «Офіційний вісник України» 2007, № 13.
- Постанова Верховної Ради України про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень та призначення позачергових виборів Президента України*, «Відомості Верховної Ради» 2014, № 11.
- Постанова Верховної Ради України «Про Звернення Верховної Ради України до держав-гарантів відповідно до Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї»* 28.02.2014, [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/831-vii/](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/831-vii)
- Постанова Верховної Ради України «Про Звернення Верховної Ради України до держав – гарантів безпеки України»*, 11.03.2014, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-18/>
- Постановление от 20 мая 2015 г. № 481 «О федеральной целевой программе „Русский язык” на 2016-2020 годы»*, [http://government.ru/media/files/UdArRuNmg2Hdm3MwRUwmdE9N3ohepzpQ.pdf/](http://government.ru/media/files/UdArRuNmg2Hdm3MwRUwmdE9N3ohepzpQ.pdf)
- Постановление Совета глав государств Содружества Независимых Государств от 21 декабря 1991 года.*
- Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України*, «Дипломатический вестник МИД Российской Федерации» 1997, №8.